

**MİLLETLERARASI TAHKİM KANUNU'NUN ZAMAN
BAKIMINDAN UYGULANMASINA İLİŞKİN YARGITAY
HUKUK GENEL KURULU'NUN 18.7.2007 TARİHLİ
KARARININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

Evaluation of the Decision of the Assembly of Civil Chamber of Court of Cassation
Dated 18.7.2007 Concerning Transitional Application of the International
Arbitration Act

Dr. Cenk AKİL*

ÖZET

Tarihi kökeni çok eskilere dayanan tahkim çağımızda yatırımcıların başka ülkelerde de yatırım yapmaya başlamasıyla beraber yatırımların güvence altına alınması için çözüm yolu olarak görülmekte ve seçimsel bir yargı olarak etkinliğini giderek artırmaktadır. Uluslararası alanda sözleşme yapan taraflar birbirlerinin mahkemelerine başvurmayı kendileri için riskli bulmaktadırlar. Yine, ulusal mahkemelerde yapılan yargılamaların uzun sürmesi de tahkimin tercih edilmesine yol açmaktadır. İşte bu hususları göz önünde bulunduran Türk kanun koyucusu 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nu kabul etmiştir. Ancak Kanun'da, Kanun'un ne zaman yürürlüğe gireceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle bu Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce yapılan sözleşmelere hangi hükümlerin uygulanacağı konusunda öğretide çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Kanun'a tâbi uyuşmazlıklar bakımından hâkim görüş uyuşmazlığın doğduğu anda yürürlükte olan hükümlerin uygulanacağını kabul etmektedir. Buna karşılık, inceleme konumuzu oluşturan Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında, kanımızca haklı olarak, aksine sözleşmede bir hüküm bulunmadıkça uyuşmazlığın doğum tarihi değil, sözleşmenin yapıldığı tarih esas alınmıştır. Sözleşme yorumu ilkeleri de bu sonucu haklı kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tahkim, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun zaman bakımından uygulanması, uluslararası yatırım, usul hukuku.

ABSTRACT

Arbitration, which dates back to very old times, is regarded as a means of solution for the securing of the investments along with the investors have started to make investments in other countries and has been increasing its efficiency as an optional judicial remedy. Contracting parties in the international arena find it risky to resort to the courts in each other's country. Also, the long duration of judgements in national courts cause arbitration to be preferred. Thus the Turkish legislator adopted

---

* akilcenk@yahoo.com

the International Arbitration Act No. 4686 ("Act") taking these matters into consideration. However there is not any provision regarding the effective date of the Act in the Act. For this reason, different opinions have been asserted in the doctrine as to which provisions shall be applicable to the contracts executed before the effective date of the Act. The prevailing opinion as regards the dispute subject to the Act admits that the provisions which are in effect at the time of arising of the dispute shall be applicable. Whereas, the decision of the Assembly of Civil Chambers of of Court of Cassation that is the subject of our review has been based not upon the date of arising of the dispute but upon the date of the contract unless there is a provision to the contrary in the contract, rightly in our opinion. Principles of interpretation of contract justify this result, too.

Keywords: Arbitration, transitional Application of the International Arbitration Act, international investment, the law of civil procedure.

***

GİRİŞ

Uyuşmazlıkların çözülmesinde başvurulmuş yollardan biri olan tahkim küreselleşmeyle birlikte ülkelerin birbirlerinde yatırım yapmaya başlamasıyla yatırımların güvence altına alınması amacıyla iki ya da çok taraflı uluslararası sözleşmelerde uyuşmazlıkların çözüm yolu olarak öngörül-
müş ve seçimsel bir yargı olarak etkinliğini her geçen gün artırıyor¹. Bunun temelinde yirminci yüzyılın ikinci yarısında, dünya ticaretinin ve sermaye hareketlerinin artması, milletlerarası ticaretin gelişimi ve bu alandaki yatırımların hukuki güvenliğinin sağlanması ihtiyacı yatmaktadır². Uluslararası alanda tahkime başvurulmasının çeşitli nedenleri vardır. Bunlardan biri uluslararası sözleşme yapan tarafların birbirinin ulusal mahkemelerine gitmeyi riskli bulmalarıdır. Bir diğeri ulusal mahkemelerin bürokratik işlemleri ve uzmanlıktan uzak yapıları nedeniyle davaların uzamasına yol açacağı düşüncesidir. Bir diğeri ise ulusal mahkemelerin yabancı devletin yargı egemenliğinin sonucu olan yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi konusundaki çekingen tutumları nedeniyle mahkeme kararlarının uluslararası alandaki etkinliğinin sınırlı bulunmasıdır³.

---

¹ 4686 sayılı Kanunun gerekçesinden. Gerekçe için bkz. <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss712m.htm> (e.t.: 25.11.2011).

² KÖSEYENER, Ayşe, Milletlerarası Ticaret Odası Tahkim Hükümlerine Göre Cereyan Eden Tahkim (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2001, s. 1.

³ 4686 sayılı Kanunun gerekçesinden. Bkz. <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss712m.htm> (e.t.: 25.11.2011).

Bu söylenenleri dikkate alan Türk kanun koyucusu 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu kabul etmiştir. Ancak bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra art arda verilen mahkeme kararlarında bahsi geçen Kanunun zaman itibarıyla hangi uyuşmazlıklara uygulanabileceği meselesi üzerinde sıklıkla durulduğu gözlenmiştir. Şüphesiz bunun en büyük nedeni Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun bir intikal hükmü içermemesidir. Bu nedenle özellikle Kanunun yürürlüğe girmesinden önce yapılan tahkim anlaşmaları karşısında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun mu yoksa Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun mu uygulanması gerektiği Yargıtay kararlarında tartışma konusu olmuştur. Bu kararlar vesilesiyle usul kurallarının zaman itibarıyla uygulanışı konusu tekrar gündeme gelmiştir. Aşağıda öncelikle inceleme konumuzu oluşturan Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararına; daha sonra dakonuya ilişkin teorik bilgiler ilekişisel görüşümüze yer verilecektir.

I. İNCELEME KONUSU OLUŞTURAN YARGITAY HUKUK GENEL KURUL KARARI*

A) Maddi Olay ve İlk Derece Mahkemesi Kararı

Davanın tarafları davacı sıfatıyla iş sahibi Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile davalı sıfatıyla yüklenici şirkettir. Yapılan uluslar arası ihale sonucunda davacı iş sahibi ile davalı arasında 2.12.1993 tarih 61878 sayılı sözleşme imzalanmış ve bu sözleşme 2.12.1993 tarih 419/32518 sayılı Maliye Bakanlığı'nın verdiği vize üzerine Sayıştay tarafından 7.12.1993 gün 6636-9111 sayı ile tescil edilerek yürürlüğe girmiştir. Yapılan sözleşmenin "ihtilafların halli, hakeme başvurma" alt başlıklı maddesinde, ihtilaf konusu hususların Uluslar arası Ticaret Odası'nın anlaşma ve tahkim kurallarına göre ve seçilmiş üç hakem tarafından çözümleneceği kabul edilmiş, aynı maddenin devamında "Hakemler Türk Yasalarına tâbi olacaklardır" hükmü konulmuştur. İnşaat işinin geçici kabulü 20.04.1998 tarihinde, kesin kabulü ise 4.3.1999 tarihinde yapılmış; daha sonra, taraflar arasında iç kaynak kesintilerinin miktarı ve ilgili konularda uyuşmazlık ortaya çıkmıştır. Tahkim şartı uyarınca, iş sahibi iç kaynaktan yapılan kesinti miktarını tekrar tespit etmesi için işi kendi mühendisine havale etmiş, hazırlanan raporda iç kaynak kesinti miktarı 26.10.2000 tarihinde 121.595 ABD Doları olarak tespit edilmiştir. Davalının bu meblağı ödemesi üzerine yüklenici firma Ankara 26. İcra Müdürlüğü'nde idare aleyhine takip talebinde bulunmuş; iş sahibi bu takibe karşı menfi tespit ve alacak davası açmıştır. Bu dava sözleşmede yer alan tahkim şartı ne-

---

* Kararın orijinal metni için bkz. s. 16 vd.

deniyle usulden reddedilmiş ve verilen karar Yargıtay tarafından onanmıştır. Bunun üzerine iş sahibi tahkim sözleşmesinin gereğini yerine getirerek uyuşmazlığın çözümlenmesi için tahkim yoluna başvurmuştur. İş sahibi, verilen hakem kararının iptali için 16.2.2005'te dava açmıştır. Davaya bakan mahkeme konuyu 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu hükümleri çerçevesinde ele almış ve bilahare 21.2.2006 tarihinde hakem kararının 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununun hükümleri uyarınca iptaline karar vermiştir.

B) Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin Kararı

Davalı tarafın temyiz başvurusu üzerine dosyayı inceleyen 15. Hukuk Dairesi, uyuşmazlığa konu inşaat sözleşmesinin 05.07.2001 günlü resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunundan önce imzalandığını vurgulayarak, sözleşmede "İhtilafların Halli" başlıklı 67. maddesinde ihtilaf konusu hususların uluslar arası ticaret odasının anlaşma ve tahkim kurallarına göre seçilmiş üç hakem tarafından çözümleneceği kabul edildiğini ve aynı maddede hakemlerin Türk yasalarına tâbi olacaklarının hükme bağlandığını, taraflar arasındaki sözleşme uyarınca uyuşmazlık hakkında Türk yasaları uyarınca hakemlerin karar vermesi gerektiğini, bununla sözleşme tarihinde mevcut olan Türk yasalarının kastedildiğini, taraflarca yeniden tahkim anlaşması yapıldığı kabul edilebilir ise de yeni bir anlaşmanın varlığının ileri sürülmediğini, taraf iradeleri asıl olduğundan uyuşmazlık hakkında HUMK'un 516-526. maddeleri arasında bulunan hükümlerin uygulanması gerektiğini, sonradan yürürlüğe giren Milletlerarası Tahkim Kanununda, yürürlüğe girdiği tarih hakkında ayrı ve özel bir hüküm bulunmadığından kanunun 05.07.2001 tarihinden sonraki uyuşmazlıklar hakkında uygulanacağını, daha önce var olan ve devam eden uyuşmazlıklarda ise tarafların serbest iradeleri ile bu tarihteki mevzuatı seçtiklerinin kabulü gerektiği ifade ederek ilk derece mahkemesi kararını esasa girmeden usul yönünden bozmuştur.

C) Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı

İlk derece mahkemesi, Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin vermiş olduğu bozma kararına karşı direnmiştir. Bunun üzerine dosyayı inceleyen Yargıtay Hukuk Genel Kurulu öncelikle davanın tarafları arasındaki 2.12.1993 tarihli sözleşmenin, 5.7.2001 günlü Resmi Gazetede yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'ndan önce imzalandığını vurgulamıştır. Buna göre, dava hakkında karar vermek için tarafların ortaya çıkan uyuşmazlık hakkında hangi usul

hükümlerinin uygulanacağını kabul ettiklerini tespit etmek gerekmektedir. Diğer bir deyişle, öncelikle belirlenmesi gereken, hakem kararına karşı HUMK'un 516 ve devamı maddeleri uyarınca temyiz yoluna mı gidilebileceği; yoksa 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu gereğince iptal davasına mı başvurulabileceğidir. Taraflar arasındaki sözleşmenin akdedildiği 2.12.1993 tarihinde tahkime ilişkin düzenleme 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 516-526. maddelerinde yer almaktadır. 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu ise bu tarihten çok sonra 5.7.2001 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanunda intikal hükmüne yer verilmemiş; Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir. İntikal hükmü içermeyen bu kuralların, temelini, yöntemini, sınırlarını, usulünü sözleşmeden alan ve taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözüm yolu olarak benimsenen tahkim usulüne etkili olacağı kabul edilemez. Her ne kadar taraflar arasında yeniden tahkim anlaşması yapılabileceği kabul edilebilirse de dosyadaki bilgilerden bu şekilde yeni bir tahkim anlaşmasının varlığı da anlaşılammamaktadır. İstisnai bir yol olan tahkimde taraf iradeleri asıldır ve taraf iradeleri, sözleşmede açıkça hakemlerin Türk kanunlarına tâbi olacakları şeklinde tezahür etmiştir. Böylelikle, sözleşmenin akdedildiği tarihte geçerli olan Türk Kanunlarının uygulanması kabul edilmiş olup, bu Kanun da 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'dur. Bu nedenle, mahkemece davacı talebinin, uygulama yeri bulunmayan 4686 sayılı Kanun hükümlerine göre iptal davası olarak nitelendirilip kabul edilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.

D) Muhalefet Şerhleri

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararı oyçokluğuyla alınmıştır. Bu karara karşı iki üye tarafından muhalefet şerhi yazılmıştır. Birinci muhalefet şerhinde üç gerekçe ileri sürülmüştür. Birinci gerekçe olarak, 4686 sayılı Kanunun usul hükümleri içeren bir kanun olduğu, usul kanunlarının kazanmış hakları ihlal etmemek kaydıyla geçmişe yönelik olarak uygulanabileceği ifade edilmiştir. İkinci olarak, 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 1. maddesinde "bu Kanun hükümlerinin hakemlerce uygulanmasının kabul edildiği" hallerde de bu Kanunun uygulanmasının benimsendiği, dava konusu olayda hakemlerce bu Kanunun uygulanması kabul edildiğinden 1. maddedeki yasal zorunluluk nedeniyle 4686 sayılı Kanunun iptal davasına ilişkin hükümlerinin uygulanması gerekir. Nihayet, bahsi geçen Kanunun 1. maddesinde tarafların bu kanun hükümlerinin uygulanmasını kabul etmeleri halinde de 4686 sayılı Kanunun uygu-

lanacağı hükme bağlanmıştır. Hakemlerce hazırlanan görev belgesinde açıkça Kanunun uygulanacağı yazılmıştır. Taraf vekilleri de bu belgeyi imza ederek belgeyi kabullenmişlerdir. Söz konusu belge yeni bir tahkim anlaşması hükmündedir. Taraf vekillerinin tahkim anlaşması yapmaya yetkileri olmadığı ileri sürülmediğine göre, taraflar, 4686 sayılı Kanun hükümleri doğrultusunda uyuşmazlığın çözümleneceğini kabul etmiş sayılacaklardır.

İkinci muhalefet şerhinde ise, özetle, Milletlerarası Tahkim Kanunu asıl borç sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların halline uygulanacağından, Kanunun zaman itibarıyla uygulanması açısından uyuşmazlığın doğduğu asıl sözleşmenin veya tahkim sözleşmesini yapıldığı tarihin önemi yoktur. Önemli olan Kanunun 1. maddesine göre onun uygulanacağı belirtilen uyuşmazlığın ortaya çıktığı tarihtir. Şu halde, 4686 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra taraflar arasında ortaya çıkan uyuşmazlıklar hakkında 4686 sayılı Kanunun uygulanması zorunludur. Öte yandan 4686 sayılı Kanun usul kurallarını düzenlemektedir. HUMK m. 578 uyarınca işbu Kanun kazanılmış hakları ihlal etmemek kaydıyla geçmişe etkili olduğundan önceki mevzuata göre başlamış olup da tamamlanan usuli işlemlerden doğan hakları saklı tutmuştur. Bununla birlikte, önceki mevzuata göre başlamış olup da henüz tamamlanmamış usuli işlemlerin ise Milletlerarası Tahkim Kanuna göre yürütülmesi HUMK m. 578'in bir gereğidir.

II. USUL KURULLARININ ZAMAN İTİBARIYLA UYGULANMASI

1.Milletlerarası Tahkim Kanunu'ndan Kaynaklanan Problem

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda bu Kanunun zaman itibarıyla uygulanmasına ilişkin hiçbir hüküm yer almamaktadır. İntikal hükümlerinin bulunmayışı, Kanunun yürürlüğe girmesinden önce gerçekleşen, yabancı-lık unsuru taşıyan ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklar bakımından bu Kanunun uygulanıp uygulanmayacağı konusunda kafalarda soru işaretleri yaratmıştır. Kanundaki bu eksiklik öğretilde haklı olarak eleştirilmiştir. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun intikal hükümlerine yer vermemiş oluşu iki bakımdan sıkıntı yaratmıştır: Bunlardan birincisi Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce yapılan ve tahkim klozları içeren sözleşmelere ilişkin tahkim yargılamalarının Milletlerarası Tahkim Kanunu'na tâbi olup olmadığıdır. İkincisi ise Milletlerarası Tah-

kim Kanunu'nun yürürlüğünden önce başlayıp devam eden tahkim yargılamalarına Kanunun uygulanıp uygulanmayacağıdır⁴.

2. Problemi Çözme Çabası

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun usule ilişkin bir kanun olmasına karşın, bünyesinde intikal hükmü yer almaması nedeniyle sorun, bu konuda usul kurallarının zaman itibarıyla uygulanmasına ilişkin ilkelerden yararlanılarak çözüme kavuşturulmaya çalışılmıştır. O nedenle bu ilkelere değinmek faydalı olacaktır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, usul kurallarının zaman itibarıyla uygulanması meselesi özellikle devam eden bir yargılama sırasında yeni bir kanunun kabul edilmesi durumunda önem kazanmaktadır. Şayet yeni yürürlüğe giren kanunda yeni hükümlerin ne zaman yürürlüğe gireceği açıkça düzenlenmişse bu durumda usul kurallarının zaman itibarıyla uygulanması konusunda bir problem ortaya çıkmayacaktır. Buna karşılık yeni kanunda bu konuda herhangi bir hüküm yer almıyorsa yeni hükümlerin ne zaman yürürlüğe girmiş sayılacağına tespiti bir zorunluluktur. Usul kurallarının yürürlüğü konusunda temel ilke "derhal uygulanırlık"tır^{5,6}. Bu ilkeye göre bir dava yeni bir usul kuralının yürürlüğe girmesinden sonra açılırsa bu davaya yeni usul kuralları uygulanacaktır⁷. Yoksa dava konusu işlemin daha önce yapılmış olduğu ileri sürülerek o esnada geçerli usul kurallarının uygulanması istenemez⁸. Buna göre bir dava, davanın temeli olan uyuşmazlık konusu olayın meydana geldiği değil, uyuşmazlığın mahkeme önüne getirildiği tarihteki usul kurallarına tâbidir. Yargılama sırasında usul kurallarının değişmesi durumunda da kural olarak o andan itibaren yeni kurallar uygulanacaktır. Bu

⁴ KALPSÜZ, Turgut, Türkiye'de Milletlerarası Tahkim, 2. B., Ankara 2010, s. 33; EKŞİ, Nuray, Yargıtay Kararlarında Milletlerarası Tahkim Kanununun Zaman İtibarıyla Uygulanması (Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan, İstanbul 2010, s. 1373-1388), s. 1376.

⁵ KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. B., İstanbul 2010, s. 269; ÖZEKES, Muhammet, Özel Hukuk-Kamu Hukuku ve Yargılama Hukuku Bakımından Kanunların Zaman İtibarıyla Uygulanması (Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C. II, Ankara 2010, s. 2859-2875), s. 2871.

⁶ Bu kuralın istisnası kendini yeni kuralın, hâkimin göz önünde tutabileceği kanıtlara ilişkin sınırlama getirmesi durumunda, bu sınırlamanın, yalnız yeni kuralın yürürlüğe girişinden sonraki olayların kanıtlanması için geçerli olmasında gösterir. Zira eski hukuk yürürlükte iken kişilerden sadece o hukuk tarafından istenen kanıtları hazırlamaları beklenebilir (UMAR, Bilge, Hukuk Başlangıcı, İzmir 1997, s. 127).

⁷ ÜSTÜNDAĞ, Saim, Medenî Yargılama Hukuku, 7. B., İstanbul 2000, s. 73 vd.; POSTACIOĞLU, İlhan, Medenî Usul Hukuku Dersleri, 6. B., İstanbul 1975, s. 16 vd.; ALANGOYA, Yavuz / YILDIRIM, Kamil / DEREN-YILDIRIM, Nevhis, Medenî Usul Hukuku Esasları, 7. B., İstanbul 2009, s. 16.

⁸ PEKCANİTEZ, Hakan / ATALAY, Oğuz / ÖZEKES, Muhammet, Medenî Usul Hukuku, 12. B., Ankara 2011, s. 60.

ilkenin kabul edilmesinin altında yatan düşünce, usul kurallarının değiştirilmesiyle bireylere ait olan hakların yeni konulan hükümler ile eskisine nazaran daha iyi ve adil olarak korunacağına ilişkin inançtır. Bu nedenle de usul kuralları-kazanılmış haklar saklı kalmak kaydıyla-derdest yargılamalar da dâhil derhal uygulanması gerekir. Zira usul kuralları bu anlamda geçmişe etkilidir⁹. Ancak yeni yapılacak işlemlerin yeni kanuna tâbi oluşu kanunun geçmişe etkili olmamasından değil, kanunun derhal, yani geleceğe yönelik olarak uygulanması gerektiği fikrinden kaynaklanmaktadır¹⁰. Buna karşılık yeni usul kurallarının ne zaman uygulanacağı konusunda kanunda bir hüküm var ise o zaman bu hükme göre hareket edilecektir.

Usul kurallarının zaman bakımından uygulanması konusunda dikkate alınması gereken bir diğer husus da yeni usul kuralının yürürlüğe girdiği an itibarıyla ilgili usul işleminin tamamlanmış olup olmadığıdır. Gerçekten yargılama boyunca gerek taraflarca gerekse mahkeme tarafından pek çok usul işlemi yapılmaktadır. Usul kurallarının zaman bakımından uygulanması konusunda bu usul işlemlerinin münferiden değerlendirilmesi gerekmektedir¹¹. Diğer bir deyişle, bu usul işlemlerinin tek bir davaya ilişkin olduğu söylenerek yeni usul kuralının uygulanıp uygulanmayacağı tespit edilemez¹². Bu bakımdan dava içinde yapılan usul işlemi tamamlanmışsa yeni yürürlüğe giren usul kuralı o işlem hakkında uygulanamaz, yani o işlem geçerliliğini korur¹³. Buna karşılık usul işlemi henüz tamamlanmamış ise yeni usul kuralı derhal yürürlüğe girdiğinden o işlemi de etkiler. Yani söz konusu işlem yeni usul kuralına göre değerlendirilir¹⁴. Zira kanunlar genel olarak derhal uygulanır ve etkili olur¹⁵. Nitekim 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 448. maddesinde bu Kanunun tamamlanmamış işlemleri etkilememek kaydıyla derhal uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Şu halde usul kuralları kanunda aksine bir düzenleme olmadıkça tamamlanmış usul işlemlerine bir etkisi olmayacak, önceki kanuna göre yapılmış ve tamamlanmış olan işlemler geçerliliğini koruyacaktır. Tamamlanmamış usul işlemleri ise artık yeni usul kurallarına göre yapılacaktır. Bu sayede gereksiz yere zaman ve emek kaybının da önüne

⁹ ÜSTÜNDAĞ, s. 74.

¹⁰ ÜSTÜNDAĞ, s. 75.

¹¹ ÖZEKES, s. 2871.

¹² PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, s. 60.

¹³ ALANGOYA / YILDIRIM / DEREN-YILDIRIM, s. 16.

¹⁴ Örneğin, hukuk yargılamasında yürürlüğe giren yeni kanun, temyiz süresini onbeş günden otuz güne çıkarmış ve aleyhine karar verilen taraf, temyize başvurmamış ve bu arada temyiz süresi dolmuşsa, artık otuz günlük süreden faydalanamayacaktır (ÖZEKES, s. 2872).

¹⁵ PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, s. 60.

geçilmiş olacaktır. Burada işlem tamamlanmamış olduğundan aslında geçmişe etkili olmaktan da bahsedilemez¹⁶. Dava eski kanunun yürürlükte olduğu zaman açılmış olsa dahi ilgili usul işlemi tamamlanmış olmadıkça yeni kanuna tâbi olacaktır. Bu ilkenin istisnası yeni Kanunun kamu düzeninden olmasıdır. Buna göre, yeni Kanun kamu düzenine ve genel ahlaka ilişkin hükümler içeriyorsa yürürlüğe girmesinden önce meydana gelen olaylara da uygulanır. Diğer bir deyişle, yeni Kanunun kamu düzenine ilişkin olması halinde kanunların geçmişe dönük olarak uygulanmaması kuralı geçerli değildir. Bu halde yeni kanun derhal yürürlüğe girer ve yürürlüğe girmesinden önce tamamlanmış bulunan hukuki ilişkileri de etkiler, yani müktesep hak korunmaz¹⁷.

3. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun Zaman İtibarıyla Uygulanmasına İlişkin Olarak Öğretide İleri Sürülen Görüşler

a. Kalpsüz'ün Görüşü

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 5.7.2001 tarihinden önce yapılan ve tahkim kaydı içeren sözleşmelere uygulanıp uygulanmayacağı tahkim anlaşmasının asıl sözleşmeden ayrılabilir niteliğiyle açıklanabilir. Buna göre, tahkim anlaşması, asıl sözleşmeden bağımsız olduğundan Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun zaman itibarıyla uygulanması açısından asıl sözleşmenin yapıldığı tarih önemli olmayıp, belirleyici olan uyuşmazlığın meydana geldiği tarihtir. Milletlerarası Tahkim Kanunu içeriği itibarıyla usul hukuku karakteri taşıyan bir kanun olduğundan 5.7.2001 tarihinden önce başlamış olup da devam eden tahkim yargılamaları bakımından Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun uygulanıp uygulanmayacağı sorununa HUMK m. 578 (şimdi: HMK m. 448) esas alınarak çözüm bulunmalıdır. Buna göre usul hukuku kurallarının zaman itibarıyla uygulanmasında, önceki mevzuata göre başlamış olup da henüz tamamlanmamış usuli işlemlerin yeni kanuna tâbi olması esası benimsenmiştir. O nedenle Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun uygulama alanına giren ve 5.7.2001 tarihinden önce başlamış olup da devam eden tahkim davalarında henüz tamam-

---

¹⁶ Bu noktada kanunun derhal uygulanması ile kanunun geçmişe uygulanması arasındaki farka da dikkat çekmek gerekir. Yeni kanunun derhal uygulanması, yürürlüğe girdiği andan itibaren, ne zaman kurulmuş olursa olsun süregelen tüm hukuki durumlara uygulanmasını ifade eder. Buna karşılık, kanunun geçmişe uygulanması ise kanunun, hukuki durumun kuruluş anına kadar geri götürülmesi ve o andan itibaren etki göstermesi demektir (BAYSAL, Başak, Kanunların Zaman Açısından Yürürlüğü (Prof. Dr. Necip Kocayusufoğlu İçin Armağan, Ankara 2004, s. 475-501), s. 492.

¹⁷ BERKİN, Necmeddin M. , "Usule İlişkin Hükümlerin Zaman ve Yer Yönünden Uygulanma Alanı" (Hıfzı Timur'un Anısına Armağan, İstanbul 1979, s. 163-180), s. 164; BİLGE, Necip / ÖNEN, Ergun, Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, 3. B., Ankara 1978, s. 8.

lanmamış olan usuli işlemlere Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun uygulanması gerekir. Çünkü usul kuralları zaman itibarıyla uygulanma bakımından geçmişe etkilidir¹⁸.

b. Nomer'in Görüşü

4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun usuli nitelikte olduğu tartışmasızdır. Bahsi geçen Kanunda intikal hükümlerine yer verilmediğine göre bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önceki tahkim yargılamaları üzerindeki etkisi konusunda, genel ilke ve kurallar ışığında yorum yapılmalıdır. Bu yapılırken de meselenin maddi boyutu ile usuli boyutu birbirinden ayrılmalıdır. Buna göre Milletlerarası Tahkim Kanunu usuli nitelikte bir kanun olduğundan kanunların zaman itibarıyla (*intertemporal*) uygulanmasına ilişkin genel ilkeye uygun olarak Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun usuli nitelikteki bütün hükümleri, Kanunun yürürlüğe girmesinden önce yapılmış bulunan tahkim sözleşmelerinden kaynaklanan davalarda da uygulanır. Ne var ki, tahkim sözleşmesi, sözleşmenin yapıldığı anda mevcut olan Türk tahkim mevzuatını uygulanacak tahkim usulü olarak belirlemiş ve sabitleştirmiş ise tahkim, tahkim sözleşmesinin yapıldığı anda yürürlükte olan tahkim mevzuatına tâbi olur. Bu noktada tarafların tahkim sözleşmesindeki iradeleri belirleyici olur. Ancak bu yöndeki irade açık ve belirli olmalıdır. Aksi halde, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun düzenlediği konularda Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun uygulanması gerekir¹⁹.

c. Şanlı'nın Görüşü

Usul hukukunda yeni çıkan kanun veya kuralların zaman itibarıyla yürürlüklerini tespit edilirken dava konusu hukuki ilişkinin gerçekleştiği tarih değil; yargılama işleminin tarihi esas alınır. Yeni usul kanunu veya kurallının yürürlüğe girmesinden sonra yapılan yargılama işlemlerine, uyuşmazlık konusu hukuki ilişkinin hangi tarihte gerçekleştiğine bakılmaksızın yeni kanun hükümleri uygulanır. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun yabancı unsurlu tahkim yargılamasını düzenlediği dikkate alındığında usuli nitelikte bir kanun olduğu aşikârdır. Tahkimin özel bir yargılama olması, diğer bir deyişle, yargılama yapan hakemlerin yetkilerinin taraflar arasındaki bir sözleşmeye dayanması Kanunun bu niteliğini değiştirmez²⁰. Bu nedenle, 5.7.2001 tarihinden önceki bir dönemde yapılan ve

¹⁸ KALPSÜZ, Milletlerarası Tahkim, s. 35.

¹⁹ NOMER, Ergin, Devletler Hususi Hukuku, 18. B., Nomer / Şanlı, İstanbul 2010, s. 539; NOMER, Ergin, Milletlerarası Usul Hukuku, İstanbul 2009, s. 219.

²⁰ ŞANLI, Cemal, 4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununun Yürürlük Tarihinden Evvel Yapılmış Sözleşmelerden Doğan Tahkimlere Uygulanıp Uygulanmayacağı Sorunu (GülörenTekinalp'e Armağan, İstanbul 2003, s 687-712), s. 696.

tahkim yeri olarak Türkiye'nin tayin edildiği tahkimler bakımından taraflarca aksi kararlaştırılmış olmadıkça HMK hükümleri uygulanmaz. Bu tip tahkimlerde zorunlu olarak ya sözleşme tarihinde mevcut olan Türk hukuki mevzuatına veya doğrudan HUMK'ya atıflar yapılmıştır. Söz konusu atıflar, hakem kararı verildikten sonraki aşamayı da kapsayacak şekilde bir bütün olarak tahkim yargılamasının tâbi olduğu otorite kanununu kapsamaktadır²¹. Yazara göre, "4686 sayılı Kanunun yürürlüğünden evvel yapılmış sözleşmelerdeki atıf, sadece "Türk hukuki mevzuatı" gibi cari tahkim mevzuatına genel bir atıf ise Milletlerarası Tahkim Kanununun yürürlüğünden sonraki davalarda HUMK (şimdi: HMK) hükümlerini -taraf iradesine istinaden- uygulamak mümkün olmayacaktır. Zira burada atıf yapılan "Türk hukuki mevzuatı" artık, tahkim yargılamasının yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan 4686 sayılı Kanundur"²². Usulinormlar, yargılama düzenine ilişkin olduklarından kamu düzenindedirler ve yürürlüğe girdikleri tarihten itibaren kesinleşmemiş usuli işlemler hakkında da resen uygulanırlar. Bu sebeple, 4686 sayılı Kanun, Kanunun yürürlüğünden önce yapılmış ve HUMK'na (şimdi: HMK) tâbi kılınmış; bununla birlikte, henüz nihai olarak karara bağlanmamış yabancı unsurlu tahkimler bakımından da uygulama alanı bulacaktır. Zira yabancılik unsuru taşıyan ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği tahkimler, Milletlerarası Tahkim Kanunu'na tâbidir. 4686 sayılı Kanun yabancılik unsuru taşıyan tahkimler bakımından HUMK'un (şimdi: HMK) yerini almıştır. Bu sebeple gerek tarafların seçimleri gerekse doğrudan tahkim yeri hukuku olarak HUMK'a (şimdi HMK) tâbi tutulan ve fakat tamamlanmamış bulunan yabancı unsurlu tahkimler hakkında 4686 sayılı Kanun uygulanacaktır²³.

d. Akıncı'nın Görüşü

Milletlerarası Tahkim Kanunu, milletlerarası tahkim ile ilgili yargılama yöntemine ilişkin hükümler içermektedir. Usul hukuku kurallarının zaman bakımından uygulanmasında yeni yürürlüğe giren hükümlerin derdest davalara uygulanıp uygulanmayacağı meselesi çözümlenirken uyumsuzluğun kaynaklandığı sözleşmenin tarihi değil, dava tarihi esas alınacaktır. Bir dava yeni usul hükümlerinin yürürlüğe girmesinden sonra açılırsa bu davaya, kural olarak, yeni usul kuralları uygulanacaktır. Burada dava konusu hukuki ilişkinin veya sözleşmenin daha önce yapıldığı

²¹ ŞANLI, Armağan, s. 697.

²² ŞANLI, Armağan, s. 700.

²³ ŞANLI, Cemal, Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, İstanbul 2005, s. 240.

ileri sürülerek o sırada geçerli olan usul kurallarının uygulanması gerektiği söylenemez. Bu nedenle Yargıtay'ın, uyuşmazlığın kaynaklandığı sözleşmelerin tarihinin daha eski olması nedeniyle, bu uyuşmazlıklar hakkında Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun uygulanmayacağı yolundaki görüşüne katılmak olanaksızdır. Esas alınması gereken, sözleşme tarihi değil, taraflar arasındaki uyuşmazlığın doğduğu tarihtir. Nasıl ki, devlet yargısındaki usul kurallarının değişmesi durumunda, kuralların uygulama anı belirlenirken uyuşmazlık tarihi dikkate alınmıyorsa, aynı şekilde uyuşmazlığın tahkim yolu ile halli durumunda da taraflar arasındaki sözleşme tarihi dikkate alınmayacaktır. Bunun tek istisnasını kazanılmış haklar oluşturacak ve eski kanun tamamlanmış usul işlemleri hakkında uygulanmayacaktır²⁴.

4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu, 21.6.2001 tarihinde kabul edilmiş ve 5.7.2001 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Anılan yasanın "amaç ve kapsam" başlıklı 1. maddesi uyarınca yabancılık unsuru taşıyan ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği veya anılan Kanun hükümlerinin taraflar ya da hakem veya hakem kurulunca seçildiği uyuşmazlıklarda Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun uygulanması mecburidir. Bahsi geçen Kanun 5.7.2001 tarihinde yürürlüğe girmiş olduğundan, tamamlanmış usuli işlemler hariç olmak üzere, bu tarihten sonra söz konusu Kanunun düzenleme alanına giren uyuşmazlıklar hakkında da Milletlerarası Tahkim Kanunu uygulanacaktır²⁵.

e. Ekşi'nin Görüşü

Ekşi'ye göre Yargıtay, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun zaman itibarıyla uygulanması konusunda, taraf iradesini esas almak suretiyle seçimin yapıldığı tarihteki haliyle Türk tahkim hukukunu sabitlemekte ve sonraki gelişmelere kapamaktadır. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun usuli nitelikteki hükümleri kural olarak 5.7.2001 tarihinden önce yapılmış tahkim sözleşmelerinin kapsamı içerisinde kalan uyuşmazlıklar hakkında da uygulanmalıdır. Bir başka deyişle, taraflar arasındaki asıl sözleşmenin veya tahkim sözleşmesinin yapıldığı tarih, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun zaman itibarıyla uygulanması bakımından önem taşımamaktadır. Bu noktada önemli olan uyuşmazlığın Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun uygulanma alanına girmesi ve ortada henüz tamamlanmamış usuli nitelikte bir işlemin bulunmasıdır.

²⁴ AKINCI, Ziya, Milletlerarası Tahkim, 2. B., Ankara 2007, s. 72-73.

²⁵ AKINCI, Ziya, Türkiye'de ICC Tahkimi ve Yabancılık Unsuru (Milletlerarası Tahkim Semineri, 6 Nisan 2004, s. 19-50), s. 39.

Tahkim yargılaması sırasında ortaya çıkan usulisorunlar bakımından kural olarak Kanunun yürürlüğe girdiği tarih esas alınacaktır. Bu bağlamda, örneğin, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 5.7.2001 tarihinden önce verilmiş olmakla icra aşamasına gelmiş hakem kararı bakımından Milletlerarası Tahkim Kanunu hükümlerinin uygulanması gerekir. Benzer şekilde hakem kararı verilmeden önce Milletlerarası Tahkim Kanunu yürürlüğe girmiş idiyse bu Kanunun kapsamına giren tahkimlerde, hakem kararına karşı sadece iptal davası açılabilir; temyiz yoluna ise başvurulamayacaktır²⁶. Bununla birlikte, tahkim anlaşması yapıldığı anda yürürlükte olan Türk tahkim mevzuatı uygulanacak tahkim usulü olarak tespit edilmiş ve istikrar klozu²⁷ ile sabitleştirilmiş olabilir. Bu ihtimalde tahkim yargılaması, tahkim anlaşmasının yapıldığı anda yürürlükte olan tahkim mevzuatına tâbi olacaktır. Başka bir deyişle, "5.7.2001 tarihinden önce yapılan tahkim anlaşmasında, taraflar, 'hakemler mevcut tahkim mevzuatını uygulayacaklardır' veya 'HMK'nın tahkimle ilgili hükümleri uygulanacaktır' veya 'tahkim mevzuatında yapılacak olan değişiklikler hariç olmak üzere Türk tahkim hukuku uygulanacaktır' ve benzeri ifadeler kullanmışlarsa, Milletlerarası Tahkim Kanunu uygulanmayacaktır"²⁸.

Hukuki ilişkilerini münhasıran sözleşmenin yapımı sırasında yürürlükte bulunan hukuka tâbi kılmak isteyen taraflar, bunu sözleşmelerinde açıkça belirtmelidirler. Aksi takdirde seçtikleri hukuki mevzuatta ileride gerçekleşecek olan değişikliklerden etkilenenlerdir²⁹.

Yazar, görüşünü desteklemek üzere İngiliz Tahkim Kanunu'nu da örnek göstermiştir. Söz konusu Kanunda tahkim anlaşmasının yapıldığı tarihin Kanun hükümlerinin uygulanması bakımından hiçbir şekilde önem taşımadığının açıkça belirtilmiş; bahsi geçen Kanunun 84. maddesinde ise üç bent halinde geçiş hükümleri düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre Kanunun yürürlüğünü düzenleyen 109. madde saklı kalmak koşuluyla, bu

---

²⁶ EKŞİ, Milletlerarası Tahkim Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme (Prof. Dr. Gülören Tekinalp'e Armağan, İstanbul 2003, s. 295-338), s. 325.

²⁷ Sözleşmenin yapıldığı tarihte taraflar arasındaki ekonomik dengenin ve sözleşmenin hukuki rejiminin seçilen hukukta yapılması muhtemel değişikliklerden etkilenmemesi için uygulamada istikrar klozlarına yer verilmektedir. Bu klozlar sayesinde uyumsuzluk halinde sözleşmenin yapıldığı andaki hukuk uygulanmakta ve bu hukukta sonradan meydana gelen değişiklikler hesaba katılmamaktadır EKŞİ, Kanunlar İhtilafı Alanında "Incorporation" (Prof. Dr. Aysel Çelikel'e Armağan, İstanbul 2001, s. 263-291), s. 270. Sabitleştirme veya istikrar kolzaları ile sözleşmenin yapıldığı sırada yürürlükte olan hukukun uygulanacağını kararlaştırılması sonucunda söz konusu olan hukuk kuralları sözleşme hükmü haline gelmektedir EKŞİ, Çelikel Armağanı, s. 271.

²⁸ EKŞİ, Güzel Armağanı, s. 1388.

²⁹ EKŞİ, Çelikel Armağanı, s. 270-271.

bölüm hükümleri, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce başlamış olan tahkim prosedürlerine de uygulanacaktır. Aynı sonuca Türk hukuku bakımından da ulaşılması gerekir³⁰.

f. Şit'in Görüşü

Yazara göre, Yargıtay, sorunu Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun zaman bakımından uygulanması sorunu olarak ele alıp, usul kurallarının zaman bakımından uygulanmasına ilişkin genel ilkelerden hareketle çözmek yerine tahkim sözleşmelerinin Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce yapılmış olması üzerinde durarak, HMK'daki iç tahkime ilişkin hükümlerin uygulanmasını kabul etmek suretiyle karara bağlamaktadır. Oysa burada yapılması gereken Milletlerarası Tahkim Kanunu'ndaintikal hükümlerinin bulunmamasının sonuçları değerlendirilerek usul hukuku kurullarının yürürlüğe girmesine ilişkin temel ilkeler çerçevesinde Milletlerarası Tahkim Kanunu hükümlerinin hangi tahkim yargılamalarına, hangi andan itibaren uygulanacağıın tespitidir. Üzerinde durulması gereken bir başka sorun da taraflarca Milletlerarası Tahkim Kanunu yürürlüğe girmeden önce yapılan tahkim sözleşmelerinde yer alan hukuk seçimi kayıtlarının Türk usul hukukuna işaret etmesi halinde, bununla HMK'nın mı yoksa Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun mu seçilmiş olduğunun belirlenmesidir. Yargı kararlarında taraflarca hukuk seçiminin yapıldığı tarihte yürürlükte olan kanunun HMK olduğu; bu nedenle de HMK hükümlerinin uygulanması gerektiği kabul edilmektedir. Halbuki "yargılamanın başladığı tarihte" yürürlükte olan kanunun dikkate alınması, hem taraf iradelerine hem de sürekli bir gelişim ve değişim içerisinde bulunan tahkim konusundaki gelişmelere uygun düşecektir³¹.

4. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararının Değerlendirilmesi ve Kişisel Görüşümüz

Bilindiği üzere bir hak üzerinde uyuşmazlığa düşmüş olan iki tarafın anlaşarak, bu uyuşmazlığın çözümlenmesini özel kişi veya kişilere bırakmalarına ve uyuşmazlığın bu özel kişi veya kişiler tarafından incelenerek karara bağlanmasına tahkim denir³². Tahkime başvurmak inceleme ko-

³⁰ EKŞİ, Tekinalp Armağanı, s. 324-325.

³¹ ŞİT, Banu, Yargıtay Kararlarında Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun Zaman Bakımından Uygulanması ve Hukuk Seçimi Sorunu (BATİDER 2009/4, s. 457-472), s. 472.

³² KURU, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. VI, 6. B., İstanbul 2001, s. 5875; KURU, Baki / ARSLAN, Ramazan / YILMAZ, Ejder, Medeni Usul Hukuku, 22. B., Ankara 2011, s. 816; ALANGOYA / YILDIRIM / DEREN-YILDIRIM, s. 595; KALPSÜZ, Turgut, İnşaat Sözleşmelerinde Tahkimin Genel Esasları (İnşaat Sözleşmeleri, Yönetici-İşletmecisi, Mühendis ve Hukukçular İçin Ortak Seminer, Ankara, 18-29 Mart 1996, s. 339-379), s. 341; KALPSÜZ, Turgut, Tahkim Anlaşması (Bilgi Toplumunda Hukuk-Ünal Tekinalp'e Armağan, İstanbul 2003, C. II, s. 1027-1053), s.

numuzu oluşturan Yargıtay kararında da olduğu gibi kural olarak ihtiyaridir ve ihtiyari tahkim, tahkim sözleşmesine dayanır, yani tahkim hukuki niteliği itibarıyla bir sözleşmedir³³. Tahkim sözleşmesi bir usul hukuk sözleşmesi olmakla birlikte³⁴ yapılması Borçlar Kanunu'na tâbidir³⁵. Diğer bir deyişle, tahkim sözleşmesi her şeyden önce borçlar hukukunun sözleşmelere ilişkin kurullarına göre yapılır³⁶. Kuruluşu ve geçerliliği bakımından Borçlar Hukuku hükümlerinin de uygulandığı bir işlem olarak görülmektedir³⁷. Şu halde tahkimde taraf iradeleri ön plândadır³⁸ ve

1028; KORAL, Rabi, Yeni ve Eski Hukukumuzda Tahkim (İÜHF, 1947, s. 193-218), s. 193-194. Tahkimin tercih edilmesinin sebepleri hakkında bkz. ALANGOYA, Yavuz, Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul 1973, s. 16 vd. Karş. BALCI, Muharrem, İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim, İstanbul 1999, s. 118.

³³ YILMAZ, Ejder, Hakem Kararlarının Temyizi ve İptali (Milletlerarası Tahkim Semineri, 3 Nisan 2009), Ankara 2009, s. 107-136), s. 112; ALANGOYA / YILDIRIM / DEREN-YILDIRIM, s. 598; DAYINLARLI, Kemal, HUMK'da Düzenlenen İç Tahkim, Ankara 1997, s. 19; BİRSEL, Mahmut T. / BUDAK, Ali Cem, Tahkim Hukukumuz ve Uncitral Kanun Örneği, (Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi? (Sempozyum-Bildiriler-Tartışmalar, 11 Nisan 1997, s. 171-249), s. 172.

³⁴ DEREN-YILDIRIM, Nevhis, Milletlerarası Tahkimin Esaslı Sorunları, İstanbul 2004, s. 26; DEREN-YILDIRIM, Nevhis, (Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nda İç Tahkim, Ankara, 23 Mart 2007), Tartışmalar Kısmı, s. 52; TAŞKIN, Âlim, Hakem Sözleşmesi, Ankara 2000, s. 19; ERTEKİN, Erol / KARATAŞ, İzzet, Uygulamada İhtiyari Tahkim ve Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi-Tanınması, Ankara 1997, s. 43. Aksi görüş için bkz. ÖNEN, Ergun, Medeni Yargılama Hukuku, Ankara 1979, s. 352.

³⁵ KURU-VI, s. 5937.

³⁶ KURU / ARSLAN / YILMAZ, s. 819; ERTEKİN / KARATAŞ, s. 33. İsviçre Federal Devleti de tahkimi bir özel hukuk sözleşmesi olarak nitelendirmiştir. Bkz. KARAYALÇIN, Yaşar, İsviçre Hukukunda Milletlerarası Tahkim (Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?, Sempozyum-Bildiriler-Tartışmalar, 11 Nisan 1997, s. 1-58), s. 8.

³⁷ ÜSTÜNDAĞ, s. 933; DAYINLARLI, s. 19; DOĞAN, Vahit, Milletlerarası Özel Hukuk, Ankara 2010, s. 113.

³⁸ HUYSA, Burak, Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik, İstanbul 2010, s. 1; KAPLAN, Yavuz, Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık, Ankara 2002, s. 25; KAPLAN, Yavuz, Uluslararası Tahkim, Türkiye Açısından Yeni Gelişmeler ve Önemi (IBD 2003/3, s. 576-618), s. 580; EKŞİ, Tekinalp Armağanı, s. 326; DEREN-YILDIRIM, İç Tahkim, s. 81; ÖZBAY, İbrahim, Hakem Kararlarının Temyizi, Ankara 2004, s. 37; KALPSÜZ, Turgut, Türk Hukukunda Hakem Kararlarının Temyizi Sebepleri (BATİDER, 1997/1, s. 1-41), s. 41; BİRSEL, Mahmut Tefvik, (Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi? II, Abant, 25-28 Eylül 1997, Ankara, 6 Haziran 1998, Tartışmalar Kısmı), s. 62; YEŞİLİRMAK, Ali, (Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nda İç Tahkim, Ankara, 23 Mart 2007), Tartışmalar Kısmı, s. 76; ERTEKİN, Rifat, Milletlerarası Ticari Tahkim Hukukunda Geçici Hukuki Koruma Önlemleri, Ankara 2010, s. 5; ERDOĞAN, Feyiz, Uluslararası Hukuk ve Tahkim, Ankara 2004, s. 30-31; AYDOĞAN, Aykut, Milletlerarası Tahkim Kanunu Kapsamında Cereyan Eden Tahkim Usulü, İstanbul 2003, s. 6; NOMER, Ergin / EKŞİ, Nuray / ÖZTEKİN GELGEL, Günseli, Milletlerarası Tahkim Hukuku, C. I, 3. B., İstanbul 2008, s. 16; DEMİRCAN, Halime Ebru, Uncitral Tahkim Kuralları ile Milletlerarası Tahkim Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Ad Hoc Tahkim (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2005, s. 3; HIZIR, Serdar, Londra Deniz Hakemleri Birliği Tahkim Yargılaması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 7; EKŞİ, Nuray, İngiliz Hukukunda Tahkim ve Denetimi (Argumentum 1992, s. 23, s. 371-377), s. 371; FERHATOĞLU, Emrah, Uluslararası Vergi Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözülmesi, İstanbul 2010, s. 11; ORAK, Cem Çağatay, Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmelerinde Tahkim, Ankara 2006, s. 85;

uyuşmazlık taraflarının tahkim sürecinde uygulanacak hukuk kurallarını belirleme konusunda genellikle bir serbestliği bulunmaktadır³⁹. Bu söylemler sadece iç tahkim için değil günümüzde önemi giderek artan milletlerarası tahkim bakımından da geçerlidir. Nitekim öğretilerde⁴⁰ de milletlerarası tahkimin milletlerarası ticaretin neredeyse ayrılmaz bir parçası ve adeta tabii bir sonucu olmasındaki temel etken olarak, milletlerarası ticaretin genel karakterine uygun olarak farklı sosyal, ekonomik, kültürel yapılardan ve hukuk sistemlerinden gelen tarafları, uyuşmazlıklarını, tarafsız bir biçimde, hiçbir tarafın milli yahut hukuki değerlerinden etkilenmeksizin ve ona tâbi olmaksızın, yalnız kendilerinin arzu ederek belirlediği kurallara uygun olarak çözüme kavuşturma imkânı gösterilmektedir. Böyle bir irade serbestisi tahkimin her aşamasında geçerli olmaktadır. Ki bütün bunlar onu, devlet yargısından tümüyle dır⁴¹. Gerçekten de Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun uyuşmazlıkların mahkeme dışında çözülmesini yaygınlaştırma misyonunu taşıdığı açıktır⁴².

Nitekim Alman hukukunda da aynı sonuca varıldığı söylenebilir. Alman Medenî Usul Kanunu'nun 10. Kitabında 1998 yılında yapılan tahkim ile ilgili düzenlemeye göre “ Kanunun yürürlüğe girmesinden önce yapılan tahkim anlaşmalarının geçerliliği önceden yürürlükte bulunan kanuna göre belirlenir (m. 4/1). Kanunun yürürlüğe girdiği sırada devam eden fakat henüz sona ermemiş olan tahkim yargılamaları önceden yürürlükte bulunan kanuna tâbidir (m. 4/2). Taraflar, yeni Kanunun uygulanmasını kararlaştırılabirler. Kanunun yürürlüğe girdiği sırada mahkemelerde devam eden yargılamalar önceden yürürlükte bulunan kanuna tâbidir (m. 4/3). Kanunun yürürlüğe girmesinden önce verilen icra edilebilir nitelik-

KOÇAK, Talat Emre, Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu, Ankara 2007, s. 41. Alman hukukundaki durum için bkz. YILMAZ, Ejder, Alman Hukukunda Milletlerarası Tahkim (Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi? (Sempozyum-Bildiriler-Tartışmalar, 11 Nisan 1997, s. 129-163), s.130. Tahkim iradesinin özellikle milletlerarası alanda daha da ön plâna çıktığı görüşü için bkz. KALPSÜZ, Turgut, (Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?, Sempozyum-Bildiriler-Tartışmalar, Ankara 11 Nisan 1997), (Tartışmalar Kısmı, s. 252-253), s. 252; KALPSÜZ, Turgut, Yeni Milletlerarası Tahkim Kanununun Değerlendirilmesi (Milletlerarası Tahkim Semineri, 5 Kasım 2001, Ankara 2001, s. 110-127), s. 112.

³⁹ KESKİN, Bayram, Kamu Hizmetinin Görülmesine İlişkin Sözleşmeler ve Bu Sözleşmelerden Doğan Uyuşmazlıkların Tahkim Yoluyla Çözümü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2006, s. 144.

⁴⁰ YEŞİLOVA, Bilgehan, Milletlerarası Ticari Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi, İzmir 2008, s. 2.

⁴¹ YEŞİLOVA, s. 2.

⁴² DEREN-YILDIRIM, Nevhis, “Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri” (ABD 2002/4, s. 37-44), s. 38.

teki kararlar, icra edilebilirlik kararının nihai ve bağlayıcı olması şartıyla bu Kanundaki hükümlere göre yerine getirilebilirler (m. 4/4)⁴³. Görüldüğü üzere Alman hukukunda da kanunun yürürlüğe girdiği sırada devam eden ve fakat sona ermemiş bulunan uyuşmazlıkların eski kanuna tâbi olacağı kabul edilmiştir.

Tahkim sözleşmesi borçlar hukuku anlamında bir sözleşme olduğundan ve bu sözleşmenin yorumunda da BK m. 18'e başvurulabileceğinden⁴⁴ sözleşmelerin yorumu üzerinde durmakta fayda vardır. Sözleşmenin yorumu ile tarafların karşılıklı irade beyanlarının ortak anlamı tespit edilir. Sözleşmenin yorumlanmasında öncelikle tarafların gerçek ortak arzularının tespitine çalışılacaktır. Nitekim BK m. 18, I'de "tarafların hakiki ve müşterek maksatlarını" aramak gereğinden bahsedilmiştir⁴⁵. Bununla birlikte gerçek ortak arzunun tesbiti her zaman mümkün olmaz. Bu durumda güven teorisi çerçevesinde farazi, yani gerçek sayılan ortak arzu tespit edilmeye çalışılacaktır⁴⁶. Sözleşmelerin yorumunda en fazla kullanılan ilkelerin başında sözleşmenin kuruluş zamanına göre yorum ilkesi gelmektedir. Bu ilkeye göre sözleşmenin yorumunu yapan hakim, ruhi olarak kendisini sözleşmenin kuruluş zamanına götürmeli, tarafların o zaman içinde buldukları durumu, yani tarafların menfaatlerini, onlar tarafından bilinen hal ve şartları gözden geçirmeli ve kullandıkları deyimlerle ve diğer davranışlarıyla neyi kastettiklerini tespit etmelidir⁴⁷.

Buraya kadar yapılan açıklamalar karşısında somut olayda tarafların 2.12.1993 tarihli sözleşmede açıkça "Hakemler Türk Yasalarına tâbi olacaklar" kuralını koymaları karşısında bununla kastedilen sözleşmenin yapıldığı sırada yürürlükte bulunan mevzuat olduğunun kabulü gerekir. Gerçekten de tarafların sözleşmeyi yaparken yaklaşık 7-8 yıl sonra yürürlüğe girecek bir kanunu hesaba kattıklarını söylemek güçtür. Hakemlerin aksine vereceği bir karar taraflar için "sürpriz" teşkil edebilir. Bütün bu nedenlerle kanımızca Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun "sözleşme tarihini" esas alan kararı isabetlidir.

SONUÇ

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun kanunun yürürlüğe giriş zamanıyla ilgili bir intikal hükmü içermemesi önemli bir eksikliklerdir. Bu nedenle söz

---

⁴³ EKŞİ, s. 1380-1381.

⁴⁴ YEĞENLİ, Rasih, Tahkim: (L'arbitrage) 1974, s. 141; DAYINLARLI, Kemal, Eser Sözleşmesinden Doğan İhtilafların Çözümünde İç Tahkim (İnşaat Sözleşmeleri, Yönetici-İşletmeci, Mühendis ve Hukukçular İçin Ortak Seminer, Ankara, 18-29 Mart 1996s. 383-435), s. 391.

⁴⁵ OĞUZMAN, Kemal / ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 8. B., İstanbul 2010, s. 151.

⁴⁶ OĞUZMAN / ÖZ, s. 151.

⁴⁷ KAPLAN, İbrahim, Hâkimin Sözleşmeye Müdahalesi, Ankara 1987, s. 59.

konusu Kanunun zaman bakımından uygulanmasıyla ilgili olarak öğreti ile yargı kararları arasında görüş ayrılığı oluşmuştur. Yargıtay bu konuda tarafların sözleşmeyi yaptıkları tarihi, öğreti ise uyuşmazlığın çıktığı tarihi esas almaktadır. Kanımızca Yargıtay'ın görüşü tahkimin bir sözleşme olması ve sözleşmenin yorumunda uygulanan ilkeler dikkate alındığında daha isabetlidir. Buna göre taraflar sözleşmede hakemlerin Türk hukukunu uygulayacaklarını kabul etmişlerse bundan anlaşılması gereken tarafların sözleşmeyi yaptıkları anda yürürlükte bulunan hukuktur. Sonradan kabul edilen bir kanun intikal hükmü ihtiva etmiyor ve düzenleme de kamu düzenine ilişkin değil ise yürürlüğe girdiği tarihten önceki tahkim sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklara uygulanamaz.

***

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
B.	: Bası
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.	: Bakınız
C.	: cilt
E.	: Esas
e.t.	: erişim tarihi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	:Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İÜHFİM	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
m.	: madde
s.	: sayfa
S.	: sayı
vd.	: ve devamı

KAYNAKÇA

AKINCI, Ziya, Milletlerarası Tahkim, 2. B., Ankara 2007.

AKINCI, Ziya, Türkiye’de ICC Tahkimi ve Yabancılık Unsuru (Milletlerarası Tahkim Semineri, 6 Nisan 2004, Ankara 2004, s. 19-50).

ALANGOYA, Yavuz / YILDIRIM, Kamil / DEREN-YILDIRIM, Nevhis, Medenî Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 2009.

ALANGOYA, Yavuz, Medenî Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul 1973.

AYDOĞAN, Aykut, Milletlerarası Tahkim Kanunu Kapsamında Cereyan Eden Tahkim Usulü, İstanbul 2003.

BAYSAL, Başak, Kanunların Zaman Açısından Yürürlüğü (Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan, Ankara 2004, s. 475-501).

BERKİN, Necmeddin M. , “Usule İlişkin Hükümlerin Zaman ve Yer Yönünden Uygulanma Alanı” (Hıfzı Timur’un Anısına Armağan, İstanbul 1979, s. 163-180).

BİLGE, Necip / ÖNEN, Ergun, Medenî Yargılama Hukuku Dersleri, 3. B., Ankara 1978.

BİRSEL, Mahmut T. / BUDAK, Ali Cem, Tahkim Hukukumuz ve Uncitral Kanun Örneği, (Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi? (Sempozyum-Bildiriler-Tartışmalar, 11 Nisan 1997, s. 171-249).

BİRSEL, Mahmut Tefvik, (Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi? II, Abant, 25-28 Eylül 1997, Ankara, 6 Haziran 1998, (Tartışmalar Kısmı).

DAYINLARLI, Kemal, Eser Sözleşmesinden Doğan İhtilafların Çözümünde İç Tahkim (İnşaat Sözleşmeleri, Yönetici-İşletmeci, Mühendis ve Hukukçular İçin Ortak Seminer, Ankara, 18-29 Mart 1996s. 383-435).

DAYINLARLI, Kemal, HUMK’da Düzenlenen İç Tahkim, Ankara 1997.

DEMİRCAN, Halime Ebru, Uncitral Tahkim Kuralları ile Milletlerarası Tahkim Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Ad Hoc Tahkim (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2005.

DEREN-YILDIRIM, Nevhis, (Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nda İç Tahkim, Ankara, 23 Mart 2007), (Tartışmalar Kısmı).

DEREN-YILDIRIM, Nevhis, "Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri", (ABD 2002/4, s. 37-44).

DEREN-YILDIRIM, Nevhis, Milletlerarası Tahkimin Esaslı Sorunları, İstanbul 2004.

DOĞAN, Vahit, Milletlerarası Özel Hukuk, Ankara 2010.

EKŞİ, Kanunlar İhtilafı Alanında "Incorporation" (Prof. Dr. Aysel Çelikel'e Armağan, İstanbul 2001, s. 263-291), (Çelikel Armağanı).

EKŞİ, Milletlerarası Tahkim Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme (Prof. Dr. Gülören Tekinalp'e Armağan, İstanbul 2003, s. 295-338), (Tekinalp Armağanı).

EKŞİ, Nuray, İngiliz Hukukunda Tahkim ve Denetimi (Argumentum 1992, S. 23, s. 371-377).

40 EKŞİ, Nuray, Yargıtay Kararlarında Milletlerarası Tahkim Kanununun Zaman İtibarıyla Uygulanması (Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan, İstanbul 2010, s. 1373-1388), (Güzel Armağanı).

ERDOĞAN, Feyiz, Uluslararası Hukuk ve Tahkim, Ankara 2004.

ERTEN, Rifat, Milletlerarası Ticari Tahkim Hukukunda Geçici Hukuki Koruma Önlemleri, Ankara 2010.

FERHATOĞLU, Emrah, Uluslararası Vergi Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümlemesi, İstanbul 2010.

HIZIR, Serdar, Londra Deniz Hakemleri Birliği Tahkim Yargılaması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2007.

HUYSAL, Burak, Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik, İstanbul 2010.

KALPSÜZ, Turgut, (Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?, Sempozyum-Bildiriler-Tartışmalar, Ankara 11 Nisan 1997), (Tartışmalar Kısmı, s. 252-253).

KALPSÜZ, Turgut, İnşaat Sözleşmelerinde Tahkimin Genel Esasları (İnşaat Sözleşmeleri, Yönetici-İşletmeci, Mühendis ve Hukukçular İçin Ortak Seminer, Ankara, 18-29 Mart 1996, s. 339-379).

KALPSÜZ, Turgut, Tahkim Anlaşması (Bilgi Toplumunda Hukuk-Ünal Tekinalp'e Armağan, İstanbul 2003, C. II, s. 1027-1053).

KALPSÜZ, Turgut, Türk Hukukunda Hakem Kararlarının Temyizi Sebepleri (BATİDER, 1997/1, s. 1-41).

KALPSÜZ, Turgut, Türkiye'de Milletlerarası Tahkim, 2. B., Ankara 2010.

KALPSÜZ, Turgut, Yeni Milletlerarası Tahkim Kanununun Değerlendirilmesi (Milletlerarası Tahkim Semineri, 5 Kasım 2001, Ankara 2001, s. 110-127).

KAPLAN, İbrahim, Hâkimin Sözleşmeye Müdahalesi, Ankara 1987.

KAPLAN, Yavuz, Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık, Ankara 2002.

KAPLAN, Yavuz, Uluslararası Tahkim, Türkiye Açısından Yeni Gelişmeler ve Önemi (İBD 2003/3, s. 576-618).

KARAYALÇIN, Yaşar, İsviçre Hukukunda Milletlerarası Tahkim (Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi? (Sempozyum-Bildiriler-Tartışmalar, 11 Nisan 1997, s. 1-58).

KESKİN, Bayram, Kamu Hizmetinin Görülmesine İlişkin Sözleşmeler ve Bu Sözleşmelerden Doğan Uyuşmazlıkların Tahkim Yoluyla Çözümü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

KOÇAK, Talat Emre, Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu, Ankara 2007.

KORAL, Rabi, Yeni ve Eski Hukukumuzda Tahkim (İÜHFİM, 1947, s. 193-218).

KÖSEYENER, Ayşe, Milletlerarası Ticaret Odası Tahkim Hükümlerine Göre Cereyan Eden Tahkim (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2001.

KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. B., İstanbul 2010.

KURU, Baki / ARSLAN, Ramazan / YILMAZ, Ejder, Medenî Usul Hukuku, 22. B., Ankara 2011.

KURU, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. IV, 6. B., İstanbul 2001.

- KURU, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. VI, 6. B., İstanbul 2001.
- NOMER, Ergin / EKŞİ, Nuray / ÖZTEKİN GELGEL, Günseli, Milletlerarası Tahkim Hukuku, C. I, 3. B., İstanbul 2008.
- NOMER, Ergin, Devletler Hususi Hukuku, 18. B., Nomer / Şanlı, İstanbul 2010.
- NOMER, Ergin, Milletlerarası Usul Hukuku, İstanbul 2009.
- OĞUZMAN, Kemal / ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 8. B., İstanbul 2010.
- ORAK, Cem Çağatay, Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmelerinde Tahkim, Ankara 2006.
- ÖNEN, Ergun, Medeni Yargılama Hukuku, Ankara 1979.
- ÖZEKES, Muhammet, Özel Hukuk-Kamu Hukuku ve Yargılama Hukuku Bakımından Kanunların Zaman İtibariyle Uygulanması (Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C. II, Ankara 2010, s. 2859-2875).
- PEKCANITEZ, Hakan / ATALAY, Oğuz / ÖZEKES, Muhammet, Medenî Usul Hukuku, 12. B., Ankara 2011.
- POSTACIOĞLU, İlhan, Medenî Usul Hukuku Dersleri, 6. B., İstanbul 1975.
- ŞANLI, Cemal, Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, İstanbul 2005.
- ŞİT, Banu, Yargıtay Kararlarında Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun Zaman Bakımından Uygulanması ve Hukuk Seçimi Sorunu (BATİDER 2009/4, s. 457-472).
- TAŞKIN, Âlim, Hakem Sözleşmesi, Ankara 2000.
- UMAR, Bilge, Hukuk Başlangıcı, İzmir 1997.
- ÜSTÜNDAĞ, Saim, Medenî Yargılama Hukuku, 7. B., İstanbul 2000.
- YEĞENGİL, Rasih, Tahkim: (L'arbitrage), İstanbul 1974.
- YEŞİLIRMAK, Ali, (Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nda İç Tahkim, Ankara, 23 Mart 2007), Tartışmalar Kısmı.
- YEŞİLOVA, Bilgehan, Milletlerarası Ticari Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi, İzmir 2008.

YILMAZ, Ejder, Alman Hukukunda Milletlerarası Tahkim (Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi? (Sempozyum-Bildiriler-Tartışmalar, 11 Nisan 1997, s. 129-163).

YILMAZ, Ejder, Hakem Kararlarının Temyizi ve İptali (Milletlerarası Tahkim Semineri, Ankara, 3 Nisan 2009), s. 107-136).

